

Ανάπτυξη και διαταραχές της Κοινωνικότητας στον Αυτισμό

Ευδοκία Καρδαμίτση,
Μαρίτσα Καμπούρογλου
Λογοπεδικοί

Μειονεξίες σε 3 λειτουργικές περιοχές

- Κοινωνικές σχέσεις
- Επικοινωνία
- Σκέψη , φαντασία

Τι είναι η κοινωνικότητα;

Κοινωνικότητα είναι η ικανότητα του ανθρώπου να προσαρμόζεται στις κοινωνικές συνθήκες και η επιθυμία του να συνάπτει φιλικές σχέσεις και να συμμετέχει σε κοινές δραστηριότητες

Cattell 1957

Ικανότητα για αλληλεπίδραση

Ο άνθρωπος γεννιέται με έμφυτη προδιάθεση για κοινωνικότητα που ονομάζεται «πρωτοπροσαρμογή»

Schaffer 1996

Ικανότητες πρωτοπροσαρμογής

1. ΑΝΤΙΛΗΠΤΙΚΗ ΠΡΟΚΑΤΑΛΗΨΗ

- Προτίμηση ανθρώπινου προσώπου
- Απαντητικότητα στην ανθρώπινη φωνή

2. ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΣΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ

- Κλάμα
- Χαμόγελο
- Συγχρονισμός - αλλαγή σειράς
- Βλεμματική επαφή
- Κατεύθυνση βλέμματος
- Δείξιμο – κοινό ενδιαφέρον - μοίρασμα

Το βρέφος είναι εφοδιασμένο με **εγγενείς** ικανότητες που του επιτρέπουν την επεξεργασία του περιβάλλοντος, ενόσω αλληλεπιδρά με αυτό, και το καταστούν ικανό να ανταποκριθεί σταδιακά, στη σύνθετη καθημερινή εμπειρία και συνδιαλλαγή

Συμπέρασμα

Η κοινωνική ανάπτυξη είναι μια διπλή διαδικασία μέσω της οποίας τα παιδιά ενσωματώνονται στο πλατύτερο κοινωνικό πλαίσιο και διαφοροποιούνται ως ξεχωριστά άτομα

(Βοσνιάδου 1992)

Ανάπτυξη της κοινωνικότητας

(Watson & Marcus) (1)

Ηλικία σε μήνες	Κοινωνική συναλλαγή
2	Γυρίζει το κεφάλι και τα μάτια για να εντοπίσει τον ήχο. Κοινωνικό χαμόγελο
6	Τεντώνει τα χέρια του για να το σηκώσουν. Επαναλαμβάνει πράξεις όταν μιμείται ενήλικους
8	Διακρίνει τους γονείς από τους ξένους. «Δίνω και παίρνω»: παιχνίδια ανταλλαγής αντικειμένων με ενήλικες. Κρυφτούλι με τον ενήλικα (κούκου, τσα!). Δείχνει αντικείμενα σε ενήλικες. Κάνει με το χέρι του «γεια». Κλαίει ή /και μπουσουλάει πίσω από τη μητέρα του όταν βγαίνει από το δωμάτιο

Ανάπτυξη της κοινωνικότητας

(Watson & Marcus) (2)

- 12 Αρχίζει τα παιχνίδια με δική του πρωτοβουλία όλο και πιο συχνά. Στην εναλλαγή σειράς παίρνει τον ρόλο τόσο του δράστη όσο και του αποκρινόμενου. Αυξάνεται η οπτική επαφή με ενήλικες όταν παίζει με παιχνίδια.
- 18 Εμφανίζεται το παιχνίδι με τους ομηλικούς: δείχνει, προσφέρει, παίρνει παιχνίδια. Εξακολουθεί να επικρατεί το μοναχικό ή παράλληλο παιχνίδι.
- 24 Σύντομα διαστήματα παιχνιδιών με ομηλικούς. Το παιχνίδι με ομηλικούς στρέφεται συνήθως γύρω από δραστηριότητες αδρής κινητικότητας (π.χ. κυνηγητό) και όχι στην κοινή κατοχή παιχνιδιών.

Ανάπτυξη της κοινωνικότητας

(Watson & Marcus) (3)

- 36 Μαθαίνει την εναλλαγή σειράς και να μοιράζεται πράγματα με ομηλικούς. Υπάρχουν διαστήματα διατηρούμενης συνεργατικής συναλλαγής με ομηλικούς αλλά και συχνές φιλονικίες μεταξύ τους. Διασκεδάζει όταν βοηθάει τους γονείς με δουλειές του σπιτιού. Διασκεδάζει όταν κάνει πράγματα για να γελάσουν άλλοι. Θέλει να ικανοποιήσει τους γονείς.
- 48 Διαπραγματεύεται ρόλους με τους ομηλικούς στο κοινωνικό- δραματικό παιχνίδι. Προτιμάει συγκεκριμένα παιδιά για να παίζει. Οι ομήλικοι αποκλείουν λεκτικά (και μερικές φορές σωματικά) απρόσκλητα παιδιά από το παιχνίδι

Ανάπτυξη της κοινωνικότητας

(Watson & Marcus) (4)

- 60 Προσανατολίζεται περισσότερο προ ομηλικούς παρά προς τους ενήλικες. Δείχνει έντονο ενδιαφέρον για τη σύναψη σχέσεων. Πολλές φιλονικίες και ανταλλαγή κοροϊδευτικών σχολίων. Ικανότητα να αλλάξει ρόλο από αρχηγός σε απλό μέλος στο παιχνίδι των ομηλικών.

Επίπεδα κοινωνικής ανάπτυξης

- **Ενδοπροσωπικό επίπεδο**

Συναισθηματικές - γνωσιακές ικανότητες

Αυτοεπίγνωση → Αυτοσυνείδηση

Συναισθηματική ανάπτυξη → Ενσυναίσθηση

Επίπεδα κοινωνικής ανάπτυξης

Διαπροσωπικό επίπεδο

Κοινωνικοσυναισθηματική αμοιβαιότητα

Ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων

Άξονες διαπροσωπικών σχέσεων

Σχέσεις παιδιού με
ενήλικες

- Γονείς
- Εκπαιδευτικοί
- Λοιποί ενήλικες

Σχέσεις με
φίλους,
ομηλικούς
(ισότιμες σχέσεις)

Η έμφυτη ικανότητα για κατανόηση και
έκφραση των συναισθημάτων επιτρέπει την
ανάπτυξη των συναισθηματικών σχέσεων

και έτσι

επιτυγχάνεται ο κοινωνικός συντονισμός με
αποτέλεσμα την εκμάθηση των βασικών
προτύπων της αμοιβαιότητας που τον οδηγεί
στην κατανόηση του κόσμου και στη συμμετοχή
του ως μέλος της κοινωνικής ομάδας στην οποία
ανήκει

Απόκλιση στην κοινωνικότητα - Αυτισμός

«Αυτισμός» (Kanner, Asperger) είναι η βαθύτερη διαταραχή που περιορίζει δραστικά τις σχέσεις με τους ανθρώπους και τον κοινωνικό περίγυρο

Επίσης

«Αυτισμός» : διαταραχή βιολογικά καθορισμένη που διαταράσσει την κοινωνική ανάπτυξη σε κρίσιμες φάσεις της εξέλιξης (Kubicek 1980)

Απόσυρση: Μύθος ή πραγματικότητα;

Αυτιστική μοναχικότητα

=

Διανοητική μοναχικότητα

Απόκλιση στην κοινωνικότητα - Αυτισμός (*Watson & Marcus*) (1)

Ηλικία σε
Μήνες

Κοινωνική συναλλαγή

6

Λιγότερο δραστήριο και απαιτητικό από το φυσιολογικό βρέφος. Μια μειοψηφία βρεφών είναι εξαιρετικά ευερέθιστα. Ελλιπής βλεμματική επαφή. Απουσία προσδοκομένων κοινωνικών αποκρίσεων

8

Δύσκολο να ηρεμήσει όταν είναι αναστατωμένο. Το 1/3 περίπου των βρεφών παρουσιάζουν ακραία απόσυρση και είναι δυνατόν να απορρίπτουν έντονα τη συναλλαγή. Το 1/3 περίπου των βρεφών δέχονται την προσοχή, αλλά ελάχιστες συναλλαγές αρχίζουν με δική τους πρωτοβουλία

Απόκλιση στην κοινωνικότητα - Αυτισμός *(Watson & Marcus) (2)*

- 12 Η κοινωνικότητα συχνά μειώνεται όταν το παιδί αρχίζει να μπουσουλάει ή να περπατάει. Απουσία άγχους αποχωρισμού.
- 24 Συνήθως διακρίνει τους γονείς από τους ξένους, αλλά εκφράζει ελάχιστο συναίσθημα. Όταν του ζητηθεί μπορεί να αγκαλιάσει ή να φιλήσει σαν να κάνει μια αυτοματοποιημένη χειρονομία. Αδιαφορεί για τους άλλους ενήλικες, εκτός από του γονείς. Μπορεί να αναπτύξει έντονους φόβους. Προτιμά να είναι μόνο του.

Απόκλιση στην κοινωνικότητα - Αυτισμός *(Watson & Marcus) (3)*

- 36 Αδυνατεί να αποδεχτεί άλλα παιδιά. Υπερβολική ευερεθιστότητα. Αδυνατεί να κατανοήσει το νόημα της τιμωρίας.
- 48 Δεν είναι σε θέση να κατανοήσει τους κανόνες του παιχνιδιού των ομηλικών.
- 60 Προσανατολίζεται περισσότερο προς τους ενήλικες παρά προς τους ομηλικούς. Συχνά γίνεται πιο κοινωνικό, αλλά οι συναλλαγές παραμένουν περίεργες και μονόπλευρες.

Απόκλιση στην κοινωνικότητα - Αυτισμός

- Δυσλειτουργία συναισθηματικής εκφραστικότητας
- Δυσκολία εκτίμησης των σκέψεων, συναισθημάτων, προθέσεων των άλλων
- Δυσκολία στο να εισάγει - προτείνει αλληλεπίδραση ή να μοιραστεί δραστηριότητα με ενήλικα /ομήλικο
- Αδυναμία συναισθηματικής συμμετοχής (ενσυναίσθηση)

Δυσλειτουργία συναισθηματικής εκφραστικότητα

Η Ακατάλληλη χρήση του κώδικα μη-
λεκτικής επικοινωνίας (*Εκφράσεις προσώπου,
Απόσταση/ στάση σώματος, Βλεμματική επαφή,
Χειρονομίες*)
μέσω των οποίων κωδικοποιούνται
σκέψεις, επιθυμίες, πολιτισμικοί κανόνες

Οδηγεί

Στη δυσκολία των άλλων να ερμηνεύσουν
τα σημεία (μη λεκτικές συμπεριφορές) με
αποτέλεσμα τη δυσκολία στην εναρμόνιση
του αυτιστικού παιδιού με τον ενήλικα

Δυσκολία εκτίμησης των σκέψεων, συναισθημάτων, προθέσεων του εαυτού και των άλλων

Ελλιπής αντίληψη των νοητικών καταστάσεων

Εξαιτίας νοητικής ανεπάρκειας υπάρχει
ανικανότητα να αντιληφθεί ότι σκέφτεται,
γνωρίζει, πιστεύει και αισθάνεται
διαφορετικά από τους άλλους και ότι οι
άλλοι αντίστοιχα κάνουν το ίδιο

Δυσκολία στο να εισάγει - προτείνει αλληλεπίδραση ή να μοιραστεί δραστηριότητα με ενήλικα /ομήλικο

Η απουσία κοινής εστίας προσοχής μεταξύ
παιδιού και μητέρας (Απουσία επίδειξης και
υπόδειξης αντικειμένων)

Οδηγεί

Στην αδυναμία συμμετοχής σε κοινή δράση

Αδυναμία συναισθηματικής συμμετοχής (ενσυναίσθηση)

Απουσία συναισθηματικής συμμετοχής

Οδηγεί

Στην αδιαφορία για τις συμφορές των άλλων, ανικανότητα να προσφέρουν παρηγοριά και ανακούφιση.

Therese Joliffe (1992)

«όπως χρειάστηκε πολύς καιρός για να αντιληφθώ ότι οι άνθρωποι μπορούσαν πράγματι να μου απευθύνουν το λόγο, έτσι χρειάστηκε και πάλι πολύς καιρός για να αντιληφθώ ότι και εγώ ήμουν ένα άτομο κάπως διαφορετικό από τα περισσότερα άλλα. Ποτέ δε σκέφτηκα πως θα μπορούσα να ταιριάζω με τους άλλους ανθρώπους όταν ήμουν πολύ μικρή επειδή δεν μπορούσα να καταλάβω ότι οι άνθρωποι ήταν διαφορετικοί από τα αντικείμενα. Όταν πράγματι αντιλήφθηκα ότι ήταν πιο σημαντικοί και απέκτησα μεγαλύτερη επίγνωση τα πράγματα άρχισαν να παίρνουν μια νέα πιο δύσκολη όψη»

Απόκλιση στις κοινωνικές σχέσεις (*Wing '79*)

Φ
Α
Σ
Μ
Α

- Απόσυρση και αδιαφορία
- Παθητική αποδοχή κοινωνικών προσεγγίσεων
- Μονόπλευρη κοινωνική προσέγγιση
- Επιθυμία κοινωνικής επαφής αλλά ελλιπή κατανόηση λεπτών κανόνων

Κοινωνικές υποομάδες

- **Αποσυρμένοι:** Παιδιά που «αγνοούν» ή «εναντιώνονται στη κοινωνική και σωματική επαφή
- **Παθητικοί:** παιδιά που δε δημιουργούν αυτόματα κοινωνικές σχέσεις αλλά δεν αντιστέκονται όταν οι άλλοι τις εισάγουν
- **Δραστήριοι και ιδιόρρυθμοι:** παιδιά που πλησιάζουν αυθόρμητα τους άλλους αλλά που περιορίζονται στη δική τους σφαίρα ενδιαφερόντων

Απόκλιση στην κοινωνικότητα - Αυτισμός

Η κοινωνική απαντητικότητα και το ενδιαφέρον
δεν απουσιάζουν

Αλλά

Οι ελλείψεις στον τομέα των διαπροσωπικών
σχέσεων είναι τόσο έντονες ώστε να
παρουσιάζεται απόκλιση 4 χρόνια κατά μέσο όρο
χαμηλότερα από το νοητικό τους δυναμικό
(Έρευνες του F.Wolkmar)